

Procedures, Recommendations, Regulations, Guidance, Unified Interpretations, Performance Standards, Technical Specifications; their definition were provided and main characteristics were covered.

Key words: International Law, International Maritime Organization, Code, Guidelines, Procedures, Recommendations, Regulations, Guidance, Unified Interpretations, Performance Standards, Technical Specifications.

УДК 341.1.8

М. І. ГОЛЬБІН

Микола Іллч Гольбін, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

НЕУРЯДОВІ МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ТРУДОВИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ МОРЯКІВ

У сучасній системі міжнародних відносин визначилась тенденція до перерозподілу функцій між суб'єктами світової політики. Зокрема, зростає вплив недержавних (неурядових) інститутів, які ефективно функціонують як самостійні та дієві суб'єкти міжнародних відносин. Неурядові структури впливають на світовий політичний процес як в глобальному, так і в регіональному вимірах; репрезентують широкі суспільні інтереси, що виходять за межі окремих держав; здійснюють безпосередній тиск на уряди; контролюють виконання міжнародних угод; забезпечують аналіз та експертну оцінку політичних проблем; сприяють ефективності та оптимізації міжнародного співробітництва¹.

У міжнародно-правових документах та у науковій літературі термін «неурядові міжнародні організації» вживається щодо організацій, які діють на національному, субрегіональному, регіональному або міжнародному рівнях; виступають суб'єктами міжнародних відносин; реалізують найрізноманітніші інтереси (економічні, професійні, освітні).

Науковці Ф. Брайар та М.-Р. Джалили під неурядовими міжнародними організаціями розуміють структури співробітництва у специфічних сферах, які об'єднують недержавні інститути та індивідів кількох країн (релігійні організації (Екуменічна Рада Церков), організації учених (Пагоушський Рух), спортивні (ФІФА), профспілкові (МФП), правові (Міжнародна Амністія) тощо)².

За визначенням Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій у Європі, термін «неурядові організації» включає в себе добровільні самоврядні об'єднання або організації, створені для реалізації некомерційних завдань їхніх засновників або членів³.

Неурядова міжнародна організація – це створений на підставі установчих документів, зареєстрованих відповідно до національного законодавства однієї з держав, той чи інший різновид об'єднання представників громадськості двох або більшої кількості країн світу, які поділяють його статутні та програмні цілі, що відповідають духу й принципам Статуту ООН та нормам міжнародного права⁴.

Тобто, неурядова міжнародна організація – це організаційно оформлене, засноване на приватному погодженні некомерційне об'єднання національних організацій, союзів, груп і окремих осіб, що реалізує суспільно корисні цілі у різних галузях (публічно-правовій, соціальній, політичній, культурній, економічній тощо) та ґрунтується на неурядових угодах. Отже, держава не несе відповідальності за діяльність своїх громадян у таких організаціях.

Неурядові міжнародні організації можуть бути складовою неформалізованих міжнародних суспільних рухів – екологічного, правозахисного, молодіжного, жіночого, профспілкового, національно-визвольного, антивоєнного тощо⁵.

Часто неурядові міжнародні організації називають групами тиску, адже, мобілізуючи міжнародну громадськість, вони здійснюють тиск на міжнародне співтовариство.

Об'єктивними причинами виникнення неурядових міжнародних організацій є глобалізаційні процеси та масштабні транскордонні взаємодії. На думку сучасних науковців, у перспективі міжнародні неурядові організації зумовлять створення глобального громадянського суспільства, яке впливатиме на систему міжнародних відносин подібно до громадянського суспільства у національних державах⁶.

Аналізуючи правову природу неурядових міжнародних організацій, слід зазначити, що вони не є суб'єктами міжнародного права, проте можуть функціонувати як суб'єкти міжнародно-правових відносин.

Варто підкреслити, що в сучасній науці чітко виокремились два підходи до трактування статусу неурядових організацій у системі міжнародних правовідносин: 1) неурядові міжнародні організації не є суб'єктами міжнародного права; 2) міжнародні неурядові організації, не будучи суб'єктами міжнародного права, є учасниками (суб'єктами) міжнародних правовідносин і, можливо, у майбутньому відбудеться становлення їх міжнародної правосуб'єктності. На думку більшості науковців, хоч міжнародні неурядові організації не є суб'єктами міжнародного права, але повинні здійснювати свою діяльність згідно з його принципами і нормами.

У межах держав правовий статус неурядових організацій визначається національним законодавством.

Головною ознакою неурядових міжнародних організацій є створення їх не на основі міждержавних договорів. Вони не виражають інтересів держав чи міжурядових організацій, їх засновниками є професійні, релігійні та інші громадські організації або приватні особи, заклади, організації та органи. Неурядові міжнародні організації не ставлять собі за мету одержання прибутку, а функціонують за рахунок внесків своїх членів, тобто мають некомерційний, неприбутковий характер і некомерційні цілі.

Найважливішим носієм світової громадської думки, інституалізованим суб'єктом світового громадянського співтовариства є МНУО (Міжнародні неурядові організації). Дуже яскраво це проявляється на різних етапах механізму міжнародно-правового регулювання.

Так, головна роль МНУО в процесі правоутворення, на думку О. В. Тарасова, полягає в наступному:

- 1) встановлення прогалін у чинному міжнародному праві;
- 2) розроблення проектів резолюцій і конвенцій;
- 3) внесення проектів у відповідні органи держав і Міжнародні урядові організації (МУО) та вимога їх детального розгляду;
- 4) створення за допомогою світової громадської думки морально-політичних і, по можливості, матеріальних умов для підписання й ратифікації міжнародних договорів;
- 5) доктринальне тлумачення норм міжнародного права відповідно до ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН.

Таким чином, О. В. Тарасов робить висновок, що МНУО (особливо ті, що спеціалізуються в галузі міжнародного права і мають консультативні відносини з МУО) відіграють все більшу роль у механізмі міжнародно-правового регулювання. Цей процес є прямим наслідком інтеграційних явищ у світі, гуманізації і демократизації міжнародних відносин⁷.

Перші неурядові організації з'явилися ще в середині XIX століття. Так, ще у 1823 р. було утворено Британське і Міжнародне Товариство боротьби проти рабства⁸.

Приблизно і у цей же час виникають перші неурядові міжнародні організації у сфері захисту трудових та соціальних прав моряків.

Розглянемо деякі з них.

Міжнародний Морський Комітет (далі – ММК) – (International Maritime Committee; Comite maritime international), (ІМС; СМІ) – неурядова міжнародна організація, яка створена у 1897 році. Має консультативний статус при Міжнародній морській організації (ММО). Членами ММК є національні асоціації морського права (станом на 2000 – понад 40 держав), а також вчені-юристи і спеціалісти в галузі торгового судноплавства.

Основні завдання комітету – уніфікація морського права, розробка норм міжнародного приватного морського права. Комітет брав участь у підготовці проекту Міжнародної конвенції про цивільну відповідальність за шкоду, завдану забрудненням моря, проектів ряду інших конвенцій у галузі морського права. Керівні органи ММК: асамблея та виконавча рада. Робочі мови – англійська і французька. Місцез перебування – м. Антверпен (Бельгія)⁹.

Міжнародна палата судноплавства (далі – МПС) (International Chamber of Shipping (ICS) створена в 1948 р. на основі Міжнародної судноплавної конференції, заснованої в 1921 р. судноплавними компаніями Великої Британії, Франції, Німеччини, Італії, Японії, Сполучених Штатів Америки, Бельгії, Данії, Голландії, Норвегії, Швеції, Іспанії, Австралії і Канади. Мета організації – виражати та захищати інтереси судновласників, лоцманів різних країн на національному та міжнародних рівнях і стимулювати розвиток торговельного судноплавства¹⁰.

Загальні цілі МПС можна визначити як прийняття та сприяння заходам, які дають судноплавству можливість обслуговувати світову торгівлю та ефективно її розвивати на основі справедливих економічних принципів.

Найбільшу увагу Палата приділяє наступним групам питань: морська судноплавна політика, безпека суден, запобігання забрудненню моря, інспектування суден в портах, відкрита реєстрація суден, уніфікація транспортної документації та розробка правил плавання суден, інформування членів Палати з різних аспектів судноплавства та зовнішньої торгівлі¹¹.

Міжнародна асоціація морських лоцманів (далі – МАМЛ) International Maritime Pilot's Association (ІМРА) – некомерційна, неурядова організація, яка створена на конференції представників лоцманів держав Західної Європи, Азії і Америки, що відбулася в липні 1970 р. в Кельні.

Асоціація є об'єднанням лоцманських організацій, які діють на основі приватного підприємництва. У Статуті МАМЛ немає конкретних вказівок щодо можливості вступу в неї державних морських лоцманських організацій. Очевидно, вони не можуть бути членами Асоціації, оскільки можуть брати участь у засіданнях Загальних зборів тільки як наглядачі. Кожен член має право брати участь у загальних зборах і виступати з будь-якою заявою, бути обраним в керівні органи та робочі комітети, отримувати безкоштовні публікації та інформаційні матеріали, підготовлені Асоціацією¹².

Асоціація розробила міжнародні правила з проведення суден крізь глибоководні місця Англійського каналу, Дуврської протоки та південної частини Північного моря. Вони визначають порядок прийняття на борт лоцмана та прохід суден на цих ділянках. МАМЛ разом з іншими організаціями розробила в 1983 р. рекомендовані керівництвом з обслуговування проходу суден Правила ВТС. Цей документ базується на рекомендаціях ММО, що стосуються відокремленого руху суден.

Міжнародна федерація асоціацій морських капітанів (далі – МІФАК) International Federation of Shipmaster's Associations (IFSMA) створена в 1974 р. для захисту інтересів капітанів та інших осіб командного складу перед судовласниками та забезпечення їх інтересів в інших міжнародних організаціях.

У МІФАК існують дві категорії членства: колективні та індивідуальні члени. Колективними членами є асоціації капітанів і відповідні організації. Індивідуальні члени – це капітани та морські офіцери, які не входять в асоціацію або організацію.

Найбільш важливими напрямками діяльності МІФАК є: а) забезпечення безпеки мореплавства; б) охорона праці капітанів; в) боротьба з піратством.

Федерація встановила тісні зв'язки з ММО. Дев'ята сесія асамблеї ММО надала МІФАК консультативний статус. Організації обмінюються попередніми порядками денними головних і допоміжних органів, пропонують включити до порядку денного окремі пункти, беруть участь у роботі різних підрозділів, отримують тексти резолюцій та рекомендації¹³.

Однією з найвідоміших та найвпливовіших неурядових міжнародних організацій у сфері захисту трудових та соціальних прав моряків на сьогоднішній день є Міжнародна федерація працівників транспорту (транспортних працівників) (далі – МФТ) International Transport Workers' Federation (ITF). Це – міжнародна федерація профспілок працівників транспорту. Будь-які незалежні профспілки, члени яких працюють на транспорті, мають право стати членами МФТ.

У МФТ входять 708 профспілки, що представляють 4 668 950 працівників транспорту з 154 країн. Вона є однією з глобальних профспілкових федерацій, які входять до Міжнародної конфедерації профспілок (далі – МКП)¹⁴.

Організація була створена в 1896 р. у Лондоні керівниками європейських профспілок моряків і докерів. Об'єднання представляє інтереси транспортних профспілок у таких структурах, як Міжнародна організація праці (далі – МОП), Міжнародна морська організація (далі – ММО) і Міжнародна організація цивільної авіації (далі – МОЦА).

У Федерації представлені працівники транспорту у восьми категоріях: залізничний, морський, річковий і автомобільний транспорт, портові робітники, працівники рибної промисловості, цивільної авіації та сфери туризму¹⁵.

Основною з усіх цілей Міжнародної федерації транспортних працівників є завоювання поваги до прав людини і прав профспілок. Крім основних прав, викладених у Всесвітній декларації ООН з прав людини, МФТ докладає значних зусиль щодо зміцнення в усьому світі прав на свободу асоціацій, викладених у Конвенціях Міжнародної Організації Праці № 86 і 98¹⁶.

Значне місце у діяльності Міжнародної федерації працівників транспорту займає боротьба проти використання судами «зручних» («дешевих») прапорів (flags of convenience – focs).

Головною метою боротьби проти «зручних» прапорів є повернення всіх суден, що плавають в даний час під «дешевими» прапорами, в свої істинно національні реєстри (реєстри), забезпечення всім екіпажам таких суден умов оплати та праці, які б відповідали загальноприйнятим мінімальним нормам, захист прав моряків.

Одним із найважливіших документів, розроблених Федерацією, є стандартний колективний договір МФТ (ITF Standard Collective Agreement). Даний договір включає нормативні угоди та умови, дійсні для всіх моряків, які служать на будь-якому судні, щодо якого діє спеціальна угода між МФТ та судовласником¹⁷.

Отже, система сучасних міжнародних відносин характеризується значним зростанням кількості неурядових міжнародних організацій у сфері захисту трудових та соціальних прав моряків, збільшенням їх впливу на світовий політичний процес і міжнародну співпрацю. Неурядові міжнародні організації в сфері захисту трудових та соціальних прав моряків є активними інституціалізованими суб'єктами міжнародних відносин, репрезентують широкі суспільні інтереси, які виходять за межі окремих держав. Діючи в межах консультативного статусу, неурядові інституції активно взаємодіють з урядовими міжнародними організаціями, визнаючи тенденції та характер міжнародних відносин у сфері захисту трудових та соціальних прав моряків.

¹ *Гльницька У.* Особливості міжнародно-правової суб'єктності неурядових організацій / *Уляна Гльницька* // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2012. – Вип. 24. – С. 84–85.

² *Основи теорії міжнародних відносин: навч. посіб.* – Л.: Академія Сухопутних військ, 2010. – 240 с.

³ Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам стосовно правового статусу неурядових організацій № СМ/РЕС(2007)14 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_937

⁴ *Корнієвський О. А.* Громадські об'єднання у системі національної безпеки держави: монографія / *О. А. Корнієвський.* – К. : Альтерпрес, 2010. – 396 с.

⁵ *Гльницька У.* Вказана праця. – С. 86.

⁶ *Мировая политика и международные отношения: учеб. пособ.* / под ред. С. А. Ланцова, В. А. Ачкасова. – СПб.: Питер, 2008. – 448 с. – С. 244.

⁷ *Тарасов О. В.* Міжнародні неурядові організації в системі світового громадянського співробітництва: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 / *О. В. Тарасов.* – К. – 1995. – С. 19. – С. 9.

⁸ *Гльницька У.* Вказана праця. – С. 86.

⁹ Міжнародний Морський Комітет : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakony.com.ua/juridical.html?catid=41723>

¹⁰ Міжнародні організації, конвенції та багатосторонні угоди в галузі транспорту : в 4 т. – К. : ДП «Державтотранс-НДПроект», 2009. – Т. 4: Морський і річковий транспорт : навч. посіб. / за ред. А. М. Редзюка, І. В. Морозової. – 216 с. – С. 44.

¹¹ Там само. – С. 46.

¹² Там само. – С. 30.

¹³ Там само. – С. 49.

¹⁴ Міжнародна федерація працівників транспорту : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.itfseafarers.org/the_itf.cfm/ViewIn/RUS

¹⁵ *Топалов В. П.* Применение международных конвенций на борту судна / В. П. Топалов, В. Г. Торский. – Одесса : Астропринт, 2005. – 205 с. – С. 30.

¹⁶ Міжнародна федерація працівників транспорту : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://мимо.com.ua/info/58-itf-international-transport-workers-federation-mezhdunarodnaya-federaciya-rabotnikov-transportatransportnyh-rabochih-mft.html>

¹⁷ *Топалов В. П.* Вказана праця. – С. 31.

Резюме

Гольбін М. І. Неурядові міжнародні організації у сфері захисту трудових та соціальних прав моряків.

У статті розглядається загальний процес виникнення та становлення неурядових міжнародних організацій у сфері захисту трудових та соціальних прав моряків. Аналізується система та функції найбільш активних неурядових міжнародних організацій у сфері захисту трудових та соціальних прав моряків, визначається специфіка впливу їх діяльності на вирішення глобальної проблеми трудових та соціальних прав моряків у світі.

Ключові слова: міжнародне право, неурядові міжнародні організації, трудові права моряків, соціальні права моряків, захист трудових і соціальних прав.

Резюме

Гольбин М. И. Неправительственные международные организации в сфере защиты трудовых и социальных прав моряков.

В статье рассматривается общий процесс возникновения и становления неправительственных международных организаций в сфере защиты трудовых и социальных прав моряков. Анализируется система и функции наиболее активных неправительственных международных организаций в сфере защиты трудовых и социальных прав моряков, определяется специфика влияния их деятельности на решение глобальной проблемы трудовых и социальных прав моряков в мире.

Ключевые слова: международное право, неправительственные международные организации, трудовые права моряков, социальные права моряков, защита трудовых и социальных прав.

Summary

Golbin N. Non-governmental international organizations in the sphere of protection of labor and social rights of seafarers.

The article discusses the general process of the emergence and formation of non-governmental international organizations in the sphere of protection of labor and social rights of seafarers. We analyze the system and the function of the most active non-governmental international organizations in the sphere of protection of labor and social rights of seafarers, and is determined by the specificity of the effect of their activities on the global problem of labor and social rights of seafarers in the world.

Key words: international law, international non-governmental organizations, the labor rights of seafarers, seafarers' social rights, protection of labor and social rights.

УДК 341.231.14

Н. Г. ГОРОБЕЦЬ

Наталія Григорівна Горобець, здобувач Київського університету права НАН України

ДЕЯКІ ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ЩОДО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Питання щодо захисту права власності відповідно до міжнародної практики і доктрини міжнародного права тривалий час належало до внутрішньої компетенції держав. Розширення географічної сфери взаємовпливу держав, у межах якої здійснюється інтеграція осіб, капіталів, майна, прав на нього, послуг актуалізує проблеми, пов'язані із захистом права власності на міжнародно-правовому і внутрішньодержавному рівнях та, відповідно, активізує діяльність міжнародних судових установ.

Зазначимо, що до основних документів у сфері міжнародно-правового регулювання відносин власності належать Загальна декларація прав людини (1948 р.) та Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), учасниками яких є практично всі європейські держави, в тому числі й Україна. Так, ст. 17 Загальної декларації прав людини проголошує право приватної власності як основне й невідчужуване право людини. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод є міжнародним договором, який закріплює певний перелік найбільш важливих для людини суб'єктивних прав. Складовою цього документа